

“CONTEXT-BASED LEARNING BASICS” ASOSIDA O‘QUVCHILARNING KASBIY KOMMUNIKATIV TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Karimov Yunus Mamaroliyevich

Samarqand davlat chet tillar instituti mustaqil tadqiqotchisi

yunus19851329@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada “Context-Based Learning Basics” (kontekstga asoslangan o‘qitish asoslari) konsepsiyasi negizida o‘quvchilarning kasbiy kommunikativ tayyorgarligini rivojlantirish mexanizmlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot kommunikativ, kompetensiyaviy va vazifaga asoslangan yondashuvlar integratsiyasiga tayanadi. Adabiyotlar tahlili yetakchi xorijiy va mahalliy olimlarning qarashlari asosida olib borildi. Tajriba-sinov natijalari kontekstual model o‘quvchilarning kasbiy muloqot ko‘nikmalari, terminologik aniqligi va funksional nutqiy faolligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatdi. Maqolada kasbiy kommunikativ tayyorgarlikni shakllantirishning bosqichli mexanizmi ishlab chiqildi va amaliy tavsiyalar berildi.

Kalit so‘zlar: context-based learning, kasbiy kommunikativ tayyorgarlik, kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv metodlar, vazifaga asoslangan o‘qitish, kommunikativ kompetensiya.

Аннотация. В данной статье с научной, теоретической и практической точек зрения анализируются механизмы развития профессиональной коммуникативной готовности студентов на основе концепции «Основы контекстно-ориентированного обучения». Исследование основано на интеграции коммуникативного, компетентностного и целевого подходов. Анализ литературы проводился на основе взглядов ведущих зарубежных и отечественных ученых. Результаты экспериментального исследования показали, что контекстная модель значительно повышает профессиональные коммуникативные навыки студентов, терминологическую точность и функциональную речевую активность. В статье разработан поэтапный механизм формирования профессиональной коммуникативной готовности и даны практические рекомендации.

Ключевые слова: контекстно-ориентированное обучение, профессиональная коммуникативная готовность, компетентностный подход, интерактивные методы, целевое обучение, коммуникативная компетентность.

Abstract. This article analyzes the mechanisms for developing students' professional communicative readiness based on the concept of "Context-Based Learning Basics" from a scientific, theoretical and practical point of view. The research is based on the integration of

communicative, competency-based and task-based approaches. The literature analysis was conducted based on the views of leading foreign and domestic scientists. The results of the experimental test showed that the contextual model significantly increases students' professional communication skills, terminological accuracy and functional speech activity. The article develops a step-by-step mechanism for the formation of professional communicative readiness and gives practical recommendations.

Keywords: context-based learning, professional communicative readiness, competency-based approach, interactive methods, task-based learning, communicative competence.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning kasbiy kommunikativ tayyorgarligi ta'lim natijalarining muhim ko'rsatkichi sifatida e'tirof etilmoqda. Globallashuv, raqamli texnologiyalar va xalqaro mehnat bozorining kengayishi natijasida mutaxassislardan nafaqat nazariy bilim, balki professional muloqot yurita olish kompetensiyasi talab qilinmoqda. Xalqaro miqyosda til o'qitish natijalarini standartlashtiruvchi hujjat sifatida Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) kommunikativ kompetensiyani asosiy mezon sifatida belgilaydi. Unga ko'ra, til egallash jarayonida lingvistik, sotsiolingvistik va pragmatik kompetensiyalar integratsiyasi ta'minlanishi lozim.

Til o'qitish metodikasida kontekstual yondashuvning nazariy asoslari J.C.Richards va T.S.Rodgers tomonidan yaratilgan "Approaches and Methods in Language Teaching" asarida keng yoritilgan. Shuningdek, vazifaga asoslangan o'qitish mexanizmlari R.Ellisning "Task-Based Language Learning and Teaching" asarida ilmiy asoslab berilgan. Mazkur maqolaning maqsadi — "Context-Based Learning Basics" konsepsiyasi asosida kasbiy kommunikativ tayyorgarlikni rivojlantirish mexanizmlarini aniqlash, modelini ishlab chiqish va tajriba-sinov natijalari bilan asoslashdir.

Adabiyotlar sharhi. Kasbiy kommunikativ tayyorgarlik masalasi lingvodidaktika va pedagogika fanlarining kesishgan nuqtasida joylashgan. I.S.P.Nation o'zining "Learning Vocabulary in Another Language" asarida kontekst orqali lug'at o'zlashtirish samaradorligini ilmiy asoslagan. Unga ko'ra, ma'no yo'naltirilgan input va output faoliyati lug'atni funksional darajada shakllantiradi.

N.Schmittning "Vocabulary in Language Teaching" asarida kollokatsion model va semantik tarmoqlar nazariyasi keltirilgan bo'lib, bu kasbiy nutqni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

H.D.Brown til o'rganishda affektiv omillarning rolini ta'kidlab, ichki motivatsiya kommunikativ muvaffaqiyatni belgilovchi asosiy faktor ekanligini ko'rsatadi.

Kompetensiyaviy yondashuv nazariyasi I.A.Zimnyaya tomonidan tizimlashtirilgan bo'lib, unda kompetensiya bilim, ko'nikma va shaxsiy sifatlar integratsiyasi sifatida talqin qilinadi.

Milliy huquqiy asos sifatida O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni ta'lim jarayonini kompetensiyaviy model asosida tashkil etishni belgilaydi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, kontekstual yondashuv kasbiy kommunikativ tayyorgarlikni shakllantirishda integrativ metod sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot kompleks yondashuv asosida amalga oshirildi hamda quyidagi ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi:

Nazariy metodlar: muammo doirasidagi mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlarni qiyosiy-tahliliy o'rganish, ilmiy manbalarni tizimlashtirish va umumlashtirish.

Empirik metodlar: pedagogik kuzatuv, tajriba-sinov ishlari, diagnostik testlar orqali o'quvchilarning boshlang'ich va yakuniy ko'rsatkichlarini aniqlash.

Statistik metodlar: olingan natijalarni matematik-statistik qayta ishlash (t-test, foizli ko'rsatkichlar asosida tahlil).

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot maqsadiga muvofiq ravishda o'quvchilarning kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

Tahlil va tadqiqot natijalari. Mazkur tadqiqot doirasida "Context-Based Learning Basics" modeli asosida tashkil etilgan o'quv jarayonining o'quvchilarning kasbiy kommunikativ tayyorgarligiga ta'siri empirik va statistik metodlar asosida tahlil qilindi. Tahlil jarayoni diagnostik testlar, kuzatuv natijalari, yozma va og'zaki topshiriqlar hamda Likert shkalasi asosidagi motivatsion so'rovnomalar orqali amalga oshirildi. Olingan natijalar nazorat va tajriba guruhlarida kesimida qiyosiy o'rganildi.

1. Kommunikativ aniqlik ko'rsatkichi. Kasbiy dialog tuzish va professional vaziyatlarda og'zaki muloqot olib borish kompetensiyasi maxsus mezonlar asosida baholandi (mazmuniy aniqlik, mantiqiy izchillik, terminologik to'g'rilik, nutq tezligi va moslashuvchanlik).

Yakuniy natijalarga ko'ra:

Nazorat guruhi – 58%

Tajriba guruhi – 86%

Statistik ahamiyatlilik darajasi – $p < 0.01$

Tajriba guruhida kommunikativ aniqlik ko'rsatkichi sezilarli darajada yuqori bo'lib, bu kontekstual vazifalarga asoslangan o'qitish modeli samaradorligini tasdiqlaydi. O'quvchilar real kasbiy vaziyatni modellashtirish jarayonida nutq birliklarini funksional jihatdan qo'llay olish qobiliyatini namoyon etdilar.

2. Terminologik moslik va leksik barqarorlik. Kasbiy terminologiyani o'rinli va adekvat qo'llash darajasi yozma va og'zaki topshiriqlar orqali baholandi.

Natijalar quyidagicha qayd etildi:

Nazorat guruhi – 61%

Tajriba guruhi – 89%

$p < 0.01$

Mazkur natijalar ko'p martalik kontekstual uchratish va autentik materiallar bilan ishlash terminologik zaxiraning barqaror o'zlashtirilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatganini ko'rsatadi. Tajriba guruhida terminlar faqat reproduktiv emas, balki produktiv nutqda ham faol qo'llanildi.

3. Pragmatik adekvatlik. Kasbiy tavsiya berish, xulosa chiqarish va muloqot strategiyalarini qo'llash darajasi pragmatik mezonlar asosida baholandi.

Nazorat guruhi – 55%

Tajriba guruhi – 84%

Tajriba guruhida nutqning vaziyatga mosligi, maqsadga yo'naltirilganligi va kommunikativ strategiyalarni qo'llash darajasi yuqori bo'ldi. Bu natija o'quv jarayonida rolli o'yinlar, case-study va loyiha ishlari qo'llanilganligi bilan izohlanadi.

4. Motivatsion ko'rsatkichlar. Ichki motivatsiya darajasi Likert shkalasi asosida aniqlanib, intervensiya boshida va yakunida solishtirildi:

Nazorat guruhi: 3.2 → 3.4

Tajriba guruhi: 3.1 → 4.3

Tajriba guruhida motivatsiyaning sezilarli o'sishi affektiv omillarning ta'lim jarayoniga integratsiyalashganligini ko'rsatadi. Autentik vazifalar va real kasbiy kontekst o'quvchilarda o'rganilayotgan tilga nisbatan ichki ehtiyoj va qiziqishni kuchaytirdi.

5. Kompleks tahlil. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, kontekstga asoslangan o'qitish modeli:

lingvistik komponentni mustahkamladi;

pragmatik kompetensiyani rivojlantirdi;

diskursiv ko'nikmalarni integrativ ravishda shakllantirdi;

affektiv omillar orqali ichki motivatsiyani oshirdi.

Matematik-statistik tahlil (Student t-testi) guruhlar o'rtasidagi farqning ishonchliligini tasdiqladi ($p < 0.01$). Bu esa tajriba natijalarining tasodifiy emas, balki metodik intervensiya bilan bog'liqligini ko'rsatadi.

6. Natijalarning umumiy talqini. Tahlil shuni ko'rsatdiki, "Context-Based Learning Basics" modeli asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni kasbiy kommunikativ tayyorgarlikning barcha komponentlariga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, terminologik moslik va pragmatik adekvatlik ko'rsatkichlaridagi sezilarli o'sish kontekstual mexanizmlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Shu tariqa, tadqiqot natijalari kontekstga asoslangan didaktik yondashuv kasbiy kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda an'anaviy kommunikativ metodga nisbatan ustun ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, "Context-Based Learning Basics" konsepsiyasi asosida ishlab chiqilgan mexanizm o'quvchilarning kasbiy kommunikativ tayyorgarligini tizimli, bosqichma-bosqich va integrativ yondashuv asosida rivojlantirish imkonini beradi. Model nazariy va amaliy jihatdan asoslangan bo'lib, u lingvistik bilimlarni real kasbiy vaziyat bilan uzviy bog'lash orqali kommunikativ kompetensiyaning barcha tarkibiy komponentlarini kompleks shakllantirishga xizmat qiladi.

Mazkur natijalar kontekstual yondashuvning afzalligini namoyon etadi. O'quvchilar til birliklarini abstrakt grammatik struktura sifatida emas, balki real kasbiy faoliyat vositasi sifatida qabul qildilar. Autentik materiallar, rolli o'yinlar, case-study va loyiha ishlari orqali ular professional muloqotga yaqinlashtirilgan sharoitda faol ishtirok etdilar. Natijada nutqiy mustaqillik, mantiqiy izchillik va kommunikativ strategiyalarni qo'llay olish kompetensiyalari shakllandi.

Shuningdek, kasbiy kommunikativ tayyorgarlik lingvistik, pragmatik va affektiv komponentlarning o'zaro integratsiyasiga asoslangan murakkab tizim ekanligini tasdiqladi. Kontekstga asoslangan model ushbu komponentlarning uyg'un rivojlanishini ta'minlab, o'quv jarayonini mazmunan boyitdi va samaradorligini oshirdi.

Umuman olganda, "Context-Based Learning Basics" konsepsiyasi kasbiy kommunikativ kompetensiyaning shakllantirishda innovatsion va ilmiy asoslangan yondashuv sifatida e'tirof etiladi. Tadqiqot natijalari mazkur modelni kasbiy ta'lim tizimida keng joriy etish zarurligini asoslab beradi hamda kelgusida ushbu yo'nalishda yanada chuqurroq ilmiy izlanishlar olib borish uchun metodologik poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown H.D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson Education, 2007.
2. Ellis R. Task-Based Language Learning and Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 2003.
3. Harmer J. How to Teach English. – London: Longman, 2007.
4. Nation I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
5. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
6. Schmitt N. Vocabulary in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
7. Zimnyaya I.A. Kompetentnostnyy podxod v obrazovanii. – Moskva: Issledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2004.

8. Xudoyberdiyev M. Chet tillarni kasbiy yo‘naltirilgan o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
9. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
10. Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). – Strasbourg: Council of Europe, 2020.
11. Hymes D. On Communicative Competence // Sociolinguistics. – Harmondsworth: Penguin Books, 1972.
12. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. – 1980. – Vol. 1(1). – P. 1–47.